

Автор: Мамчур Наталія Анатоліївна, вчитель історії Прислуцького НВК,
Березнівського району, Рівненської області

Битва під Берестечком

Тема: Битва під Берестечком

Мета: закріпити знання про Битву під Берестечком, розвивати вміння висловлювати свою думку, виховувати любов до Батьківщини; розвивати вміння знаходити додатковий матеріал з вивченого питання.

Обладнання: ілюстративний матеріал, презентація, роздатковий матеріал

Тип уроку: практичне заняття.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Доброго дня, діти!

- Щодня ми бажаємо оточуючим доброго дня чи ранку. Ми зичимо людям добра і навзаєм розраховуємо відчутти їх добро. Адже добро – одна із визначальних цінностей у нашому житті, які наповнюють його сенсом. І я хочу побажати доброго здоров'я вам і вашим рідним, доброго настрою сьогодні й щодня, добрих людей навколо, добрих слів і добрих справ!

II. Актуалізація отриманих знань

Повторення

Робота у групах

Група 1.

Національно-визвольна війна українського народу 1648-1657 років або Хмельниччина стала переломним етапом у багатомітній історії України, мала помітний вплив на хід подій не лише у Центрально - Східній, але й у Західній Європі. За своїм характером ця війна була по суті однією з перших національних революцій в Європі на початку нового часу, її головними рушійними силами виступало козацтво, селянство і міщанство, значна частина православного духовенства та української шляхти, що зазнавали утисків від польських магнатів, шляхтичів та урядовців. Ця Визвольна війна розпочалася і проходила під булавою гетьмана Зиновія Богдана

Хмельницького – творця козацько-гетьманської держави з офіційним найменуванням "Військо Запорозьке", яка в силу складних політичних обставин не змогла до кінця зберегти свою повну незалежність і згідно з Переяславсько-Московським договором 1654 року на правах автономії була приєднана до Московського царства.

Група 3

В історії Хмельниччини було багато славних перемог, особливо в перший початковий період війни — Жовті Води, Корсунь, Михнівка, Пилявці й аж до Замостя у 1648 році, Збаразько-Зборівська кампанія 1649 року, молдавські походи 1650 і 1652 років, Батозька звитяга 1652 року Хмельницького, яку сучасники порівнювали зі славетною перемогою Ганнібала під Каннами у 216 р. до н.е., Жванецька облога та низка інших. Проте були й тяжкі, кровопролитні періоди невдач, поразок і втрат. Серед останніх одна - полинова, круто замішана на козацькій крові та волинській землі, гіркота Берестечкової трагедії. Саме тому героїчна і трагічна битва під Берестечком, що тривала з 18 (28) червня до 30 червня (10 липня) 1651 року була однією з найбільших подій Визвольної війни.

На межі сполучення трьох областей – Волинської, Львівської та Рівненської, розташовані три населені пункти: Берестечко, Пляшева, Острів. Саме тут, у цих священних для українців місцях 355 років тому змагалися і гинули за волю народу наші славні предки.

За кількістю учасників Берестецька битва була найбільшою в Європі до кінця XIX ст. Польсько-шляхетська армія на чолі з королем Яном Казимиром налічувала 150 тис. воїнів, включаючи 20 тис. досвідчених німецьких найманців; 100-тисячне селянсько-козацьке військо підтримували 50 тис. татарської кінноти, союзники Богдана Хмельницького.

Група 4

Українське військо під керівництвом Богдана Хмельницького складалося з 13 козацьких полків:

білоцерківський (полковник Михайло Громика);

брацлавський (полковник Данило Нечай);

вінницький або кальницький (полковник Іван Богун);

київський (полковник Антон Жданович);

корсунський (полковник Іван Гуляницький);
кропивенський (полковник Филон Джаджалій);
миргородський (полковник Матвій Гладкий);
переяславський (полковник Федір Лобода);
полтавський (полковник Мартин Пушкар);
прилуцький (полковник Тимофій Носач);
уманський (полковник Осип Глух);
черкаський (полковник Ясько Воронченко);
чигиринський (полковник Михайло Криса).

Група 4

Перший день битви 28 червня не дав переваги жодній зі сторін.

На другий день шалька військових терезів ніби почала схилитися на бік козацько-татарського війська. В ніч з 28 на 29 червня, використовуючи сприятливу погоду — дощ і туман, Б. Хмельницький повністю перевів свою армію через переправу в Козині і разом із татарами наблизився до королівського табору. На військовій раді Ян II Казимир всупереч думці більшості воєначальників, ухвалив рішення вивести в поле лише кінноту і відразу дати бій супротивнику. 29 червня татарська кіннота за підтримки козацького війська та селянських повстанців розпочала наступ, атакувавши ліве крило королівських військ.

Втрата близьких ханові людей, які були одночасно його опорою у Кримському ханстві, вселила страх і паралізувала волю татарського табору.

Група 5

На другий день Іслам-Гірей III звернувся до Б. Хмельницького з вимогою у наступні два дні, враховуючи настання мусульманського свята – курбан-байраму, воювати з мінімальним залученням татар.

30 червня, на третій день битви війська обох сторін підготувалися до вирішального наступу. Проте гетьман не поспішав наступати. Врешті Я. Вишневецький випросив у короля дозвіл піти в атаку. На короткий час йому вдалося вступити в козацький табір, але козаки і селяни з підтримкою татар скоро опанували ситуацію. Після поразки Вишневецького, король наказав

наступати на татар, обстрілюючи їх з гармат. Татарське військо кинуло поле бою і почало втікати.

Б. Хмельницький кинувся їм навздогін і після невдалої спроби вмовити хана повернувся, сам опинився в татарському полоні (був відпущений лише після закінчення битви). Залишившись без головнокомандувача, селянсько-козацьке військо опинилося у важкому становищі. Почалася 10-денна облога. Командували українським військом по черзі полковники І. Джаджалій, М. Пушкар, І. Богун. Коли керівництво на себе взяв полковник І. Богун, селянсько-козацькі полки здійснили вихід з оточення.

Група 6

Існує переказ, що прикривати відступ війська залишилося 300 козаків, які полягли смертю героїв у нерівному бою, хоч ворог, зважаючи на їхню відвагу, обіцяв їм помилування.

Богуну вдалося вивести без втрат 20-тисячний загін кінноти та врятувати частину артилерії. Однак до рук польських солдат потрапило багато різної зброї, гетьманська булава й печатка, документи канцелярії Б. Хмельницького та його скарбниці.

Берестецька битва, яка, власне, і не була такою вже однозначною поразкою, бо не було капітуляції і остаточного розгрому козацького війська, значно підважила сили Речі Посполитої і прискорила хід історичних подій. А український народ з Берестецької битви вийшов ще більш загартованим, згуртованим і свідомим свого прагнення воювати до переможного кінця.

І. Крип'якевич писав: «...Поразка під Берестечком не тільки не викликала паніки, але ще більше посилила рішучість широких мас. Починалася справжня народна війна проти шляхти».

Заслуховування повідомлень учнів

III. Мотивація навчальної діяльності

Сьогодні ми продовжуємо вивчати Тему Битва під Берестечком.

Кожний народ має свої національно-духовні святині, які особливо зворушують і бентежать його душу. Таким місцем для українського народу є Державний історико-меморіальний заповідник „Поле Берестецької битви”.

1. Державний історико-меморіальний заповідник „Поле Берестецької битви”

Самостійна робота. Учні читають і дають відповіді на запитання.

На місці битви, на острові Журавлиха було побудовано храм-пам'ятник (Георгіївська церква 1910 – 1914 рр.). Проект розробив В.М. Максимов, учень професора Щусєва О.В. Керував будівництвом інженер-будівельник В. Леонтович (з 1940 р. – професор архітектури у Києві). Ця монументальна споруда вражає і зачаровує. Ця церква-пам'ятник не має собі аналогів, побудована в стилі українського бароко, поширеному на Україні в 17 – 18 ст. За оригінальним проектом В.М. Максимова дві складові частини церкви – церква та бабинець – знаходяться під відкритим небом. На фасаді церкви – однарусний іконостас з царськими вратами; весь простір над ним в арці заповнює намальована Іваном Їжакевичем на металевих листах картина „Голгофа”. Оригінальність церкви полягає в тому, що вона триарусна.

Поряд розміщена Михайлівська церква – пам'ятка української дерев'яної архітектури 17 ст. В червні 1912 р. її перевезено на о. Журавлику і тут складено в первісному виді. За переказами у Михайлівській церкві перед битвою молився Б. Хмельницький, а митрополит Йоасаф благословив його на війну за православну віру. В центрі церкви – спуск у підземний хід, довжиною 50 м, що з'єднує Георгіївську і Михайлівську церкви, завершенням якого є саркофаг з останками кісток і черепів загиблих.

На території о. Журавлиха, поряд із церквами розташований будинок, де розміщена експозиція музею. Експоновані тут козацькі речі є прямим свідченням подій 1651 року.

Біля о. Журавлиха встановлений пам'ятний знак (автор А. Куш).

Територія заповідника включає інші місця битви: переправа, острів Гайок (місце героїчної оборони 300 козаків), козакова яма, урочище „Монастирщина” (козацький цвинтар), Попів Горб.

Метод інтерв'ю

Запитання.

1. В якому місті побудовано храм-пам'ятник, яка його назва?
2. В якому стилі побудована церква?
3. В чому полягає оригінальність церкви?
4. Історія виникнення Михайлівської церкви.

5. Назвіть всі історичні місця битв, які розташовані на території заповідника?

IV. Підсумок уроку

Що нам, українцям, треба берегти і захищати?

Що було для вас цікавим на цьому уроці?-

Що він допоміг зрозуміти? Які думки і почуття він у вас викликав?-

Які висновки для себе ви зробили після уроку?

V. Домашнє завдання

Намалювати історичну карту Битви під Берестечком.